

**Nauicula siue speculum fatuoru[m] Prestantissimi
sacraru[m] literaru[m]**

Geiler von Kaysersberg, Johannes

Argentorati, 24. Jan. 1513

92 Sup[er]bo[rum] (überheb narren) Nole. Sup[er]bire de sanitate/ robore/
velocitate/ pulchritudine/ nobilitate/ libertate/ ingeniositate/ diuitijs/
potestate/ gr[ati]a humana/ gloria mu[n]dana/ ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70346](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70346)

Turba. XCII XXX

pinguedinē baz carniū/q̄ est deuotio. Quinto pellē: pellis hui⁹ vituli ē ipe p̄teritus ⁊ scries x̄boꝝ oꝝonis/q̄bo alia q̄ dicta sunt p̄tinent: ⁊ tan q̄ a pelle exteriori operiunt. Sexto pili in isto vitulo sunt strepit⁹ voꝝ calis exterior. Nūc vitulū sic integꝝ/sic p̄fectū/offer dño deo tuo: vt ex snia dicere possis: Holocausta medullata offerā tibi. Sic nobis miseris/q̄ miser sacrificiū offerimus sine medulla/carne/osse ⁊ pinguedie: vir cutē: ⁊ ne q̄dē integrā/s; ruptā ⁊ laceratā offerim⁹ x̄boꝝ: ⁊ neq; pis los offerim⁹ vocalis strepit⁹/s; dormitam⁹ ⁊c. Dic ex Guilhelmo Par rbfisen. in diuina rbetorica. Rogemus dñm.

Feria. iij. post Oculi. v. Martij.

Stultoz infinitus est numerus. Eccl. i. Euangelium:

Nonagesimasecūda turba stultoz est supboꝝ (überbeben nar; S ren) Nole q̄bo dinoscunt tot sunt q̄t res de q̄bo supbire p̄tins git: q̄ in maximo sunt numero: sic ⁊ nolc. Ego aut̄ ex eis pau cas respectiue imp̄sentiaz p̄ducam.

Prima nola est supbire (sich überbeben) de sanitate corporis. Nescis o fatue q̄ q̄ hodie san⁹ est/cras egrotat: hodie viu⁹/cras mortuus. Nescis qz vita est vapor ad modicū parens. Jacobi. iij.

Secūda nola est: supbire de robore corporis. Nescis o stulte q̄binc in firmitas mētis exurgit: sed ⁊ tibi grādiōz imminet pugna. Si q̄dez ca ro ꝑcupiscit aduersus sp̄m/ ⁊ fortior caro fortius. Sap. vj. Fortiorib; fortior instat cruciatio.

Tertia: supbire de velocitate. Superat te o fatue canis/lepusculus ⁊ ceruus: equū habes velociter te ad interitū anime in infernū vchēre. Azabel velox cursu interijt.

Quarta: supbire de pulchritudine: Scis de q̄ supbis: mortu⁹ de sepultura sepulchri: aia tua mortua pctō iacet sepulta in corpe tuo pctō D steruus q̄d supbis de inue qua optum es?

Quinta: supbire de nobilitate. Fatue corue supbis de plumis pauos nis. Esto parētes tui nobiles fuerint/ ⁊c. p̄f x̄tutes: tu at̄ vitiosus cor uis niger. Nō tu s; ipi nobiles: als de noie vano supbis.

Sexta: supbire de libertate corporis: q̄ nulli obnoxio/nō cobibit⁹ a ma gisterio. Fatue supbis de libertate serui maluoli/cui deberet̄ tortura ⁊ ꝑpedes. Eccl. xxxij. Corpus tuum seruus maluolus.

Septima: supbire de ingeniositate (geschicklichkeit) qz intellectū acu tum/memoriā tenacem/ap̄tus natus ad x̄tutes/bonā dispositōnem. Supbis fatue de co q̄ male ⁊ bñ vti posses/ad x̄tutes ⁊ vitia: indiffe rentia em̄ sunt: sicut eloquentia.

Octaua: supbire de diuitijs. Fatue supbis qz maiorē ⁊ grauiorem S babes ad collū molā depēdētcm q̄ alij te demergētcm. Ap̄ls. Qui vo Ji iij

Superbōrum

lunt diuites fieri incidunt in desideria / q̄ mergunt z in laqueum zē.

Nonā nola: supbire de ptate z q̄ potētibz adberes. Fatue supbis q̄ in piculofiori es statu p̄stitur / z i eo i q̄ exntes graui⁹ puniūt. Durissimū ei iudiciū fit his q̄ p̄sunt: z potētes potēter tormēta patiēt. sap. vi

Decia: supbire de grā hūana siue fauore. Fatue edificas sup iridē / z de h supbis: q̄d ei fauor hūanus aliud q̄ iris colorat⁹ / delectabil⁹ vis / cito disparēs: sic hodie dilect⁹ / cras odit⁹. Fallar grā. Prou. vi.

Undecima: supbire de glā mūdi hui⁹ / vel de glā hūana. Fatue ne scis qz talis glā est decidēs. Esa. xx viij. Erit flos decidēs glā exultatis omis. Puerorū est flores colligere q̄ ex arboribz decidūt / z inde letari: z tu utiqz puerilis es dū de gloria mūdi letaris.

Duodecim: supbire de scia. Stulte q̄ addit sciam / addit z dolorē: qz miserā in q̄ sum⁹ cognoscit: z inde dolet dū aliq̄ ridēt ignari: de dolore igit supbis. Porro de scientia supbire est de lumine excecari: scientia em̄ lumen est.

Treddecima: supbire de virtutibz. Fatue supbis q̄ de medicamento vulneraris. Sanitates z medicamēta aie sunt virtutes: z be tibi fiunt in vitii / dū sic eis abuteris: lz nō formalr / tñ obiectiue. Greg. Qui de virtutibz habitis extollit q̄si de medicamēto vulnerat.

Decimaquarta: supbire de cantu / fractōe vocis. Fatue supbis de signo fractōis animi. Sicut crispatio criniū in viri / corrugatio vestis in mulieribz: sic reprehensibilis est fractio vocis in cantoribz. Et sicut vētus facit aque crispatōem: sic ventus vanitatis hanc crispatōnem vocis frequēter facit.

Decimaquinta: supbire de libris. O fatue puer / in literis aureis z argenteis adhuc delectaris. Amas pulchritudinē scripture / cū ipam sapiētiam deberes adamare: ancillā dñe p̄legis. Sapia sponsa est intellectus nostri / scriptura ancilla. Caue ne scripture ancilla tam pulchra sit vt sapientia negligatur.

Decimasexta: supbire de edificijs. De pulchro stabulo p̄ equo corporis glaris: z de pulchra domo p̄scie vbi deus inhabitare deberet / nil bil curas. Fatue in via edificas huius exlij: in patria celesti quo itur⁹ es nihil: h ruitans / alibi p̄mansurus.

Decimaseptima: supbire de viujs. Stulte audi viuuantē z quoti die epulātem splēdide / q̄d clamet. Crucior in hac flamma. Petit guram aq̄ / z ei denegat. Quid supbis de viujs laute p̄paris: Nō tua lz cocoz ars z industria.

Decima octaua: supbire de familia. Fatue: mel musce sequunt / cadauera lupi: p̄dam turba bec seq̄ / nō boiem: ait Sen. Nunc i z supbias: qz te mel portātem sequunt multe musce / z cadauer lupi: diuinas tuas q̄runt / aut alia q̄libet emolimēta: non te.

Decimanona: supbire de eq̄s. Supbis qz eq̄ ueberis: maior glā si

tu potēs esses ad portādū/ q̄ q̄ ipse te portat. Illud coboris/ h̄ infirmi-
tatis. Utulos lanij in eq̄s vehūt: s̄z z stercorea in plaustris: nunq̄d ideo
nobiliora: Et tu saccus stercoꝝ in equo.

Uicesima: supbire de lectis. Sint qualitercūq̄z ornati mollesq̄z sint
z magni: adhuc nobilior ps tua. s. cor/ tacet sup sacco pleno stercore hu-
mano: cor sup stomacho. Quanto satius ess̄z ex snia dicere: lectul⁹ nos-
ter florid⁹ est: p̄scie. s. florib⁹ virtutū fulcit⁹: illic q̄es suavis.

Uicesima p̄ma: supbire de ornatu corpis. Latemus h̄ paulisp̄ habes
nas/ z videamus q̄nta stulticia fatigeris o hō: p̄cipue aut̄ femina: q̄z de
his spēat̄ in speculo tuo. In p̄mis silis es fatuo/ q̄ peripsima pomo p̄
eligit. Aia tua pomū est: peripsima rubicūdū z albū corp⁹ ornatū z ve-
nustū. Noc tu peligis: z diabolo pomū aie relinq̄s. Quāta hec queso
stulticia: Accipe scđam stulticiā quā facis. Ancillā ornas: z dñam nus-
dā z turpē dimittis. Aia dñā est: cui corp⁹ ancilla seruire dz. Fctū an-
cillaz in q̄busdā p̄tib⁹ vno die solet fieri in festo sc̄ti Vincētij: s̄z apud
nos est p̄ totū annū: vix accepta hebdomada penosa in qua aie fit cus-
ra: als̄ qd̄ caro exposcit fieri optz: q̄z dñāz aie. Est tertia stulticia: quia
p̄ expēdis vt pascas oculos alioꝝ/ q̄z ventrē tuū. Plane plēs sunt ar-
tifices in Argēntina hec operātes vt pascant̄ oculi/ q̄z vētres z corpa ve-
stiant̄. Compa vestes p̄ necessitate corpis/ eis q̄s habes ad ostētatoēz
z cibos necessarios p̄ corpe/ eis q̄ p̄pter ostentatoēz apponunt̄/ z sic de
alijs: z inuenies me vix dixisse. Mirabile aial mūdus/ maiores ocu-
los h̄ns q̄z ventrē. S̄z be oēs p̄ue fatuitates. Hec sup oēs est/ q̄ es in
via ad vltimū supplicū/ cui adiudicat⁹ es: z tñ plus cogitas de ornatu
q̄z de liberatōe aie tue. Nihil em̄ aliud est t̄ps p̄ntis vite q̄z cursus ad
mortē: vt ait August. Est igit̄ n̄ ornat⁹ poti⁹ illusio q̄z honor: sic pur-
pura induta Eb̄o ad mortē iudicato. Essent he stulticie min⁹ intole-
rabiles/ si nō essent noctue. Et cui inq̄s nocet h̄ me⁹ ornatu: Multis
plane. Tibi i p̄mis. Infert mēti tue supbiā ille habit⁹: aufert tibi gr̄az
q̄ aiam saluare debebas: z orōnib⁹ reddit ineptā. T̄ps surripit in q̄ de-
beas h̄n agere: qd̄ occupas ornādo. Famā tibi denigrat: supb̄ em̄ ha-
bit⁹ nō recta facit de se credi. Nocet deinde marito/ cui p̄stas occasi-
onē vstire vel furti. Nocet alijs p̄iugib⁹/ q̄b⁹ ministras exēplū supbie.

Nocet z eaz maritis/ q̄b⁹ reddit vxoꝝ molestas. Nocet tadē oib⁹
inuicib⁹: nā ad submersionē corū dē diabol⁹ vnt̄ talib⁹ feminis sic effi-
cacissimis armis. Arma diaboli feia. Ipe sunt facule z tede/ q̄b⁹ incē-
dit dei tēpla/ aias q̄ tēplū dei sunt. S̄z ais: Scio intētoē illā malaz:
nō habeo q̄ incēdere velim. Esto: nihilomin⁹ de dāno illato teneris: si
mille de fodiētē cisternā. Exod. xij. Porro si q̄s incaute deferēdo ignē
aliquā domū incēdat: nōne tenebit̄ ad emēdā: quō innocēs erit qui
pulebitudine suā incaute onēdo domos sp̄uales erurit: z fm leges
q̄ occasionē dāni dat/ dānū dedisse videt̄. Sūt deinde gladij q̄b⁹ dia-

Superborum

2 holus vitæ ad occidendū filios dei. Hierony. Gladius igneus est spēs mulieris. Utriq; vidēdo femina. Et Prou. v. de fatua muliere dicitur: flo-
uissima illi amara sunt velut absinthiū: et acuta quasi gladii biceps. Pu-
er in gladio fulgētī p̄mo solū aduertit pulchritudinē: et ideo gladiū am-
plectit̄: s; lesionē nouissime sentit. Sic fatui hoies p̄mo solū decorum
mulieris aduertūt: sed posteaq; tetigerit p̄ amorē/ex vulnere cordis p̄-
pendūt illā esse gladiū acutū. Sunt gladij stricti exerti de vagina/ex-
tracti/nudati (bloßschwert) dū cutē ceruicū femine detegūt/aut quam
cūq; aliā corpis partē. Perijt h̄ gladio exerto et nudato David/cū ve-
nusta crura Bersabee se lauātis incautus p̄tuit̄ fuisse. Perijt p̄ls is-
rael ad filiū Halaā: sic Holofernes et. in spe. Brandt. Gladii exerti
ad vesperā dū circūuolāt vesperationes/casde cū ei p̄ splēdore appo-
pinquāt/pcutit et interficit. Sic fatuos cecos/luxoriosos fugiētes luz-
cē feia splēdēs in ornatu. Gladii biceps ē decor iste: q̄ mulierē i q̄ ē de-
cor iste ledit p̄ supbiā/et iposaspiciētes p̄ luxuriā. Jō dicit q; biceps: q̄
corpi et aie occasio ē mortis eterne. Uere gladii igne ē p̄ orēs ad eru-
rē dū cor hoies. Uñ legit̄ q; rex Barlaā filiū habuit/de q̄ medici ei dire-
rūt q; cec̄ fieret si infra decē annos solē videret: vñ rex ipm fecit inclu-
di decē annis: et egrediēte eo de spelūca/onisa sunt ei multa p̄ciosa et cō-
cupiscibilia: et ad interrogatōem ei noīata sunt singula. Cū aut̄ inq̄re-
ret de mulierib; q̄ aderāt/dixit ei q̄dā iocose eas esse demones q̄ hoies
seducūt. Et cū rediret ad regē q̄reret ab eo q̄d magis cuperet: dixit se
p̄ oīa q̄ viderat desiderare demones q̄ seducūt hoies. Et mirat̄ ē rex
q; tā tyrānica eēt res spēs mulieris. Ad idē facit q; puer q̄dā a puertis
na in cremo nutrit̄/cū p̄re q̄dā in ciuitatē veniēs/vidēs q; formosas
mulieres/interrogauit cuiusmodi res essent. Cui abbas: anseres fili
sunt. Cū q̄ ad monasteriū rediissent/ille flens dixit abbati: Pater da
mibi de anserib; illis vñā: q; anim̄ mē in amorē ear; exarsit. Nullā ac
excusat q; nō h; intentōem malā: quēadmodū de facula dictū ē. Sūt
tertio ornate mulieres venatrices diaboli in filios dei ad mortē. Nimi-
rū eis vitæ tanq; esca ad capiēdos viros: sicut cū catib; et alijs aialib; ex-
coriatis vultures solēt capi. Mala nux q̄ relinqt corticē exteriorē añ
t̄ps: et signū est interioris corruptōis. Sic tales detecte sunt a collo vsq;
q; ad māmillas: sicut catte ad capturā vultur; exposite. Aliq; q̄ putant̄
castiores/in rei tñ vitate maiores meretrices: collaria deserūt in plate-
is: at vbi ad loca puenerint q̄ inuitate sunt/se mox decorticāt: eadē col-
laria deponētes et carnē nudā ostētātes. In hui; exēplū habes picturā
in speculo tuo fatuor; noctuā in tenella. Utr̄ eis tadē demō sicut las-
q̄s et reti. Eccl. viij. Inueni amariorē morte mulierē: q̄ laq̄us venator;
est. Precipue ex capillis feminaz facit laq̄os: sicut pueri ex pilis cauis
de equor;. Sic in Absolon q̄ crumib; in quercu pepēdit. vide in sū. vitæ
orū. ccxv. Uñ Bern. cū q̄dā soror ei venisset cū supbo habitu ad abba;

tiā suā/noluit exire ad eā/asserēs eā esse rete diaboli:q̄ p̄fusa z p̄pūcta
 mādaunt ei vt nō despiceret aīaz ei? si carnē despiciebat:parata ei essz i
 oībz ei?facere volūtatē. Duo audito gaudēs venit ad eā/p̄cipiēs ei vt
 illū sup̄bū habitū decetero nō portaret:q̄ acq̄escēs illi ita mutata ē vt
 hoies ei?mutatōem mirarent. S; ais scio: Rete h̄ z loq̄um ornatus
 deferō:nō vt capiā alios viros/sed vt p̄pūū retineā ne adulterē:vt sibi
 p̄placeā/z se p̄tineat ab alijs mulieribz. Bona intētio o foroz/z pulchra
 vafrāqz excusatio. S; dic mibi in p̄mis:an ne times q̄ eū occidas spi
 ritualr dū ei das occasionē q̄ nimis te amet:cū nimius amator vroz
 ris p̄pū adulter sit:fm Ambro. exq̄ em̄ amor iste nō est citra deū/tā iu
 dicat p̄ctm̄ mortale. Dic mibi scdo:si tuo ornatu velut q̄dā reti vis ca
 pere viz: tuū ne ab alijs mulieribz capiā:q̄re illud rete exp̄adis ibi vbi
 vir tu? nō ē:z te cū in publicū p̄dis ornas vbi vir tu? nō est:at cū fuerz
 domi cū viro tuo/abijcis rete h̄ ornat? z induis p̄anosam lineā (ein zer
 budlete er) Silis es illis q̄ dicūt se velle cape aues siluestres/z capiūt
 domesticas. Dic tertio:si o mulier tu caues ne p̄das viz: tuū:quō ē q̄
 vir tu? nō cauet ne p̄dat vrozē suā:z silr tuīpa tibi p̄i nō p̄us caues:z te
 saltē silr diligit vir:cur nō ambo vultis vt vterqz moderate ornēt. **D**
 dī vir z custodi mulierē sic ip̄a te: z eā p̄tine ne pereat/sic ip̄a te p̄tinere
 nitit ne pereas. Cogita qz murileg? siluestris sit/z fugit qm̄ hz pulchrā
 pellē:z qm̄qz hac de causa amittit:aliqs em̄ p̄p pulchrā pellē vellet eaz
 h̄re. Sic mulier ornata libēt? vadit ad spectacula vt ab aliq̄ p̄cupiscat
 z a viro qm̄qz amittit:poti? deberes h̄re eā min? pulchrā/qz alijs pul
 chrozē. Dic mibi o marite:si tibi nō placz q̄ vultures. i. luxuriosi seq̄n
 tur vrozē tuā:cur eaz absqz pelle vis eē p̄uersatōis boneste. Si vrozē
 tuā meretricē esse nō vis:q̄re vis eā silēm eē meretrici/z in habitu ince
 dere meretricio:Defert signū p̄stitutōis. Ezech. xxi. Numiz ex oi pte p
 tēsum/sic circuli z frōdes añ tabernā:ex oi pte z oīs positōis differētiz
 as añ/retro/sup̄/infra/a dextro z sinistris/in capite/pedibz z brachijs si
 gna venalitatē defers. **D** s; nihilomin? casta sum (inqs o feia) z casti
 tatē amo. Sic dicis o feia:z vis q̄ magis credā vni testi assucto meo
 dacijs/qz multis testibz veris q̄ mēiri nō nouerūt. Testis assuct? men
 dacijs lingua tua ē: testes v̄i sunt cetera mēbra q̄ impudicitā oñdunt.
 Micro. Aut loq̄ndū nobis ē vt vestitū sum?/aut vestitū vt loq̄mur?
 Quid aliud pollicemur/z aliud oñdūm? lingua p̄sonat castitatē/z toz
 tū corp? p̄fert impudicitā. Scio ad huc sup̄esse de ornatu excusatōez/
 s; frivola. s. eaz q̄ dicūt se ornātū q̄rere nō p̄p̄ p̄dicta/s; qz erubescerēt
 si nō deferrēt ornat? p̄suetos/aut q̄s alie mulieres deferrunt: vel qz nō
 mēt derideri si ornat? dimitterēt. S; hinc obiectōi rīdere facile ē:tp̄s **D**
 at nō patit. habes ea in sum. vitioz titulo de erubescētia. fo. cccx. Si
 tis inuicē o iuges adiutorio ad salutē tu viro z tu vir mulieri. Scñ:
 Nō est bonū boiem esse solū zē. vt s. in sum. vitioz. Rogemus dñm.

Dannosorum

Feria. iiii. post Oct. vi. Martij.

Stultorum infinitus est numerus. Eccl. i. Evangelium.

Nonagesimatertia stultorum turba est dannosorum (Schad narren) Ipsi sunt (fürkuffen/wuochrer) et eis filii: qui obsunt toti reipublice. Ideo autem eos cum vocabulo appellavi dannosos: ut omnes comprehendere possem. scilicet usurarios et alios exercetes illegitimos et perniciosos tractat. Tot autem nolis possent dinosci quot sunt malorum tractuum differentie: qui sunt absque numero: et multa superioribus annis de his dixi. Ad presens igitur (ne etiam hec turba sine nolis transeat) accipite septem.

Prima nola est (Fürkaufen) facere carissima. Sunt qui tempore vindemie aut messis quo colligunt frumentum/vinum et huiusmodi emunt: ut postea carius vendant: intendentes per hoc facere carissima/ratiter quod cogant boves ab eis emere: et ipsi ad libitum possint vendere. Illi quoque tenentur ad restitutionem vel non recte. vide in Ange. usura: §. lxx. et in Antonino parte secunda. Hi sunt qui Raym. appellat nefandas beluas. Et quod recte sic noiantur. Belua enim a bellando dicta: quod pro ea bellare oporteat: et bestia a vastando dicta quasi vastia. Sunt enim hi vastatores totius civitatis: et pro eos bellandum esset a tota civitate: et extrudendi deo et hominibus odibiles: qui neque deum veretur neque homines timet/fame et carissima facientes. Pauperum interceptores: qui tristant tempore fertilitatis: ad fulmina autem et gradines pruinasque resistunt. Reservo inquit frumenta mea et vina quousque scilicet Gregorius pro potestatem super equo cinerum coloris coartaverit (vff eum falben bens) Denotando pruina: qui cadere solet circa hoc festum/bis huiusmodi coloris. Mali sunt hi: peiores autem illi qui nihil fructuum reservant/sed emunt res ipsas ad comestorum veniunt: et mox reuadunt easdem in nullo mutatas neque reservatas. De quibus dicit Scotus: quod essent exterminandi: eosque gallice appellat regrasiers. Vide eundem in. iiii.

Secunda nola est: fraudulenter ementium (nachkauffen) Dicitur deus que sunt sub hac nola: qui quanto carius potest vendunt: quanto vero vilis potest emunt: qui expectant tempora quando necessitas quis vendere res suas: et minoris pretio eas emunt quam iustum sit. Item (stich vnd bestich) Quere et dic ad placitum ex Angelica et speculo Brandi.

Tertia nola est: mutuare pecuniam numeratam/vel aliquid eorum quod usu sumunt: ut frumentum/vinum/oleum et huiusmodi cum intentione recipiendi aliquid ultra sortem. Hic mortaliter peccavit: et secundum doctorem contra restitutionem tenetur: precipue si verbo vel signo expressisse vel tacite inuicit debitori/ut sibi ex hoc aliquid daret.

Quarta nola est: mutuare super pignus rei mobilis/ut vestis eorum et huiusmodi hoc pacto ut possit uti tali pignore usquequo pecunia reddat. Usura est et mortale secundum Thomam: et extra canonem. ca. primo.